

Consequenties van de Wbp voor de bestuurlijke informatievoorziening

Mw. A.C. Gräve

Dit artikel gaat in op de mogelijke gevolgen van de Wet bescherming persoonsgegevens voor de administratieve organisatie van ondernemingen en andere organisaties. In dat kader komt ook de kritiek van VNO-NCW en de Consumentenbond aan de orde. Aspecten als implementatie van de nieuwe regels in de AO/BIV en in de bedrijfsvoering, en uitgangspunten voor de (interne) controle op de naleving van deze regels ronden deze verkenning af.

Inleiding

De nieuwe Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp)¹ is een uitwerking van de Europese richtlijn van 24 oktober 1995². Deze per 1 september 2001 van kracht geworden wet vervangt de Wet persoonsregistraties (Wpr).

De nieuwe wet heeft als belangrijkste gevolg dat niet langer het begrip persoonsregistratie, maar het begrip verwerking van persoonsgegevens centraal staat. Daaronder wordt in de nieuwe wet verstaan: 'elke handeling of elk geheel van handelingen met betrekking tot persoonsgegevens, waaronder in elk geval het verzamelen, vastleggen, ordenen, bewaren, uitwerken, wijzigen, opvragen, raadplegen, gebruiken, verstrekken door middel van doorzending, verspreiding of enige andere vorm van terbeschikkingstelling, samenbrengen, met elkaar in verband brengen, alsmede het afschermen, uitwissen of vernietigen van gegevens'. Deze wijziging is met name ingegeven door de snelle ontwikkeling van de informatietechnologie. In het licht van die ontwikkeling is niet zozeer van belang of sprake is van een bestand van gegevens, maar is van belang de wijze waarop gegevens kunnen worden verwerkt en met elkaar kunnen worden verbonden.

Aanvankelijk is door verschillende belangengroeperingen bezwaar aangetekend tegen de nieuwe wet. Zij waren van mening dat de aanpassingen die organisaties ten gevolge van de nieuwe wet in hun administratieve organisatie (BIV/AO) moeten doorvoeren, aanzienlijk zouden zijn en tot hoge administratieve lasten³ zouden leiden. De werkgeversorganisatie VNO-NCW heeft zich dan ook aanvankelijk tegen de nieuwe wet gekeerd. Zij heeft daarbij steun gekregen van de Consumentenbond. Gezamenlijk hebben deze beide organisaties vervolgens een alternatief voorstel gedaan.

De lange periode van behandeling door de Tweede Kamer is door de minister van Justitie, Korthals⁴, benut om de verschillende partijen nader tot elkaar te brengen. Door alle partijen te horen en vervolgens met een nota van wijziging te komen, heeft Korthals bewerkstelligd dat de Consumentenbond zijn standpunt heeft herzien

en dat VNO-NCW inmiddels heeft laten weten met het wetsvoorstel te kunnen leven. Deze nota van wijziging heeft geleid tot een uitvoerig debat in de Tweede Kamer en enkele aanpassingen in het wetsvoorstel waarin alle partijen zich uiteindelijk konden vinden.

Daarnaast heeft de minister toegezegd dat de mogelijke administratieve lasten ten gevolge van de invoering van de Wbp nauwlettend in de gaten zullen worden gehouden. In 2000 is er een nulmeting uitgevoerd naar de administratieve lasten voortvloeiende uit de Wpr.

Thans wordt in opdracht van de minister een onderzoek uitgevoerd naar de kosten die voortvloeien uit de informatieverplichting die bedrijven ingevolge de Wpr ten opzichte van geregistreerden hebben. Onderzocht wordt wat de administratieve lasten voor bedrijven zijn ten gevolge van deze informatieverplichting.

Het ligt in de verwachting dat in de nabije toekomst een meting zal worden uitgevoerd van de administratieve lasten voor bedrijven op basis van de bepalingen in de Wbp.

In het navolgende ga ik nader in op de mogelijke gevolgen van de nieuwe wet voor de administratieve organisatie (BIV/AO) van ondernemingen en andere organisaties. In dat verband bespreek ik ook de kritiek van VNO-NCW en de Consumentenbond op het wetsvoorstel en de gedragscode die zij als alternatief voor de wet hebben opgesteld. Ik zal aangeven dat op de kritiek van VNO-NCW nog wel wat af te dingen is.

Vervolgens zal ik bespreken hoe de in de nieuwe wet gegeven regels kunnen worden ingepast in de BIV/AO en geïmplementeerd in de bedrijfsvoering. Ik zal dat mede doen aan de hand van een stappenplan zoals dat is opgesteld door Holvast⁵. Ten slotte bespreek ik enige uitgangspunten voor de (interne) controle op de naleving van die regels.

Alvorens op de gevolgen van de nieuwe wet in te gaan, geef ik echter eerst enige achtergrondinformatie over het ontstaan van de nieuwe wet⁶.

Achtergrond

Voor de invoering van de nieuwe wet bestaan twee belangrijke redenen; de eerste reden is de hiervoor reeds vermelde Europese richtlijn. De tweede reden is dat uit evaluaties van de Wpr is gebleken dat die wet op onderdelen niet goed functioneert.

De Europese richtlijn

De Europese richtlijn schrijft voor dat de lidstaten bij de verwerking van persoonsgegevens de fundamentele rechten en vrijheden moeten waarborgen. Centraal hierbij staat het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Dit plaatst de wet in een grondrechtelijk perspectief. Als het belangrijkste doel van de richtlijn moet worden gezien het streven naar harmonisatie van regelgeving en een vrij gegevensverkeer tussen de EU-landen zonder dat fundamentele belangen van burgers worden geschonden. Hierbij is een balans gezocht tussen het economische belang van gegevensverkeer en het belang van het grondrecht op privacy. Een gevolg van implementatie van de Europese richtlijn zal zijn dat de verschillen tussen nationale wetgevingen in Europa zullen worden

verkleind. Hierbij wil ik wel aantekenen dat volledige harmonisatie niet haalbaar is gebleken en dat de huidige richtlijn een compromis is tussen de lidstaten.

Evaluatie van de Wpr

In 1995 zijn twee evaluaties van de Wpr uitgevoerd. De eerste evaluatie was een juridische en de tweede betrof een sociaal-wetenschappelijke evaluatie⁷. De belangrijkste conclusies waren dat de Wpr star en bureaucratisch is en, ten tweede, dat de Wpr niet voldoende aansluit bij de ontwikkelingen in de informatie- en communicatietechnologie (ICT).

De tien belangrijkste verschillen tussen de Wpr en de Wbp

- In de Wpr was het onderwerp van de regelgeving omschreven als Registratie van Persoonsgegevens. In de Wbp is het onderwerp van regelgeving beschreven als de verwerking van persoonsgegevens. Met deze ruimere begripsomschrijving wordt ingespeeld op de ontwikkelingen in de informatietechnologie. Privacy is niet langer geconcentreerd op het begrip registratie maar in de ruimere omschrijving wordt het geheel van gegevensverwerking gevat.
- Het begrip *houder* (van een persoonsregistratie) wordt vervangen door *verantwoordelijke* (voor de gegevensverwerking). Belangrijk is wie er aanspreekbaar is voor de verwerking van de persoonsgegevens. Daarnaast wordt het begrip *geregistreerde* in de nieuwe wet vervangen door *betrokkene*.
- De informatieverplichting van de verantwoordelijke tegenover de betrokkene wordt uitgebreid. In het algemeen is de verantwoordelijke verplicht de betrokkene van tevoren op de hoogte te stellen van het doel van de gegevensverwerking en zijn identiteit.
- Degene van wie gegevens worden verwerkt, heeft in beginsel recht op verzet tegen een bepaalde verwerking. Dit geeft de betrokkene het recht te verzoeken de verwerking van zijn persoonsgegevens stop te zetten. Dat geldt in elk geval als de gegevens zijn verzameld ten behoeve van direct marketing.
- Het onderscheid tussen publieke en private sector komt te vervallen.
- De Wbp kent ten opzichte van de Wpr minder verplichtingen met betrekking tot het aanmelden van registraties. Zo hoeven handmatige verwerkingen niet meer te worden aangemeld en zal het 'vrijstellingsbesluit' worden uitgebreid. (Het vrijstellingsbesluit bepaalt welke verwerkingen van persoonsgegevens in principe niet hoeven te worden gemeld.)
- De bevoegdheden van de Registratiekamer – nu College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) geheten – worden uitgebreid.
- Het regime ten aanzien van 'gevoelige gegevens' is in de nieuwe wet aangescherpt. In de Wbp wordt gesproken over 'bijzondere gegevens'.
- Volgens de nieuwe wet is het mogelijk per organisatie of branche een toezichthouder (functionaris voor de gegevensbescherming) aan te stellen. De organisatie of branche heeft dan de mogelijkheid om gegevensverwerking bij deze 'toezichthouder' te melden in plaats van bij het CBP. Deze functionaris moet wel bij het CBP worden aangemeld.
- Nieuw is in de Wbp ook dat het CBP de bevoegdheid krijgt om een boete op te leggen als een organisatie een verwerking van persoonsgegevens niet meldt, de gegevensverwerking onjuist of onvolledig meldt, of een wijziging niet (tijdig) doorgeeft. Daarnaast kan het CBP een dwangsom opleggen of bestuursdwang toepassen indien de Wbp op andere punten wordt overtreden.

Verplichtingen voor organisaties die persoonsgegevens verwerken in verband met de nieuwe wet

Om in kaart te brengen wat invoering van de nieuwe wet voor organisaties betekent, is het goed om de kernrechten en verplichtingen van organisaties en betrokkenen in kaart te brengen. Deze kunnen als volgt worden samengevat. Daarbij is uiteraard duidelijk dat bij het beschrijven van plichten van organisaties (in de wet aangeduid als 'verantwoordelijke') de rechten van betrokkenen uitgangspunt zijn. Een recht van een betrokkene betekent een plicht van de organisatie.

Rechten van betrokkenen:

- * Betrokkenen hebben recht op informatie of en zo ja, welke gegevens van hen worden verwerkt.
- * Betrokkenen hebben ook het recht op informatie omtrent het doel van de gegevensverwerking, de categorieën van gegevens die worden verwerkt en de categorieën van degenen aan wie de gegevens worden verstrekt.
- * Betrokkenen hebben het recht op correctie en verwijdering van gegevens indien de gegevens niet juist of onvolledig zijn.
- * Betrokkenen krijgen in de nieuwe wet onder omstandigheden het recht te eisen dat gegevens voor bepaald gebruik worden afgeschermd (bijvoorbeeld direct marketing).

In de Wet bescherming persoonsgegevens is het onderscheid tussen publieke en private sector komen te vervallen.

Plichten van organisaties die persoonsgegevens verwerken:

- * Organisaties zijn verplicht eraan mee te werken dat betrokkenen hun hiervoor beschreven rechten kunnen uitoefenen.
- * Organisaties zijn verplicht betrokkenen in kennis te stellen van het doel waarvoor gegevens worden verwerkt.
- * Organisaties in de direct-marketingbranche zijn verplicht de betrokkenen periodiek te informeren over de mogelijkheid zich tegen verwerking van gegevens te verzetten.
- * Zowel organisaties in de publieke als in de private sector zijn in beginsel verplicht geautomatiseerde gegevensverwerkingen aan te melden bij het CBP.

Kritiek van VNO-NCW en de Consumentenbond

Er is aanvankelijk nogal wat kritiek geuit op de nieuwe wet. Met name van de zijde van VNO-NCW is gesteld dat de gevolgen van de nieuwe wet zeer ingrijpend zouden zijn voor de bedrijfsvoering en de administratieve organisatie van ondernemingen en tot hoge financiële lasten zouden leiden⁸. Daarmee bouwt VNO-NCW voort op een al in 1992 door het Economisch Instituut voor het Midden- en kleinbedrijf (EIM) in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken verricht onderzoek⁹. Daaraan kan worden toegevoegd het rapport uit 1999 van de Projectgroep Wet Bescherming Persoonsgegevens onder de titel 'Lasten van de Wbp'¹⁰. Deze projectgroep concludeerde dat de kosten globaal uit drie bestanddelen bestaan:

1. de mechanische kosten (uitvoeren van nieuwe voorschriften die uit de wet voortvloeien);
2. handling- en automatiseringskosten (het aanpassen van bestaande processen en systemen);
3. organisatiekosten (opleiding, voorlichting, enz.

VNO-NCW heeft destijds voor haar visie steun gekregen van de Consumentenbond¹¹. Anderzijds echter heeft bijvoorbeeld de FNV de vaste commissie van Justitie van de Tweede Kamer¹² laten weten juist gelukkig te zijn met de nieuwe wetgeving.

In de kern kwam de kritiek van VNO-NCW en de Consumentenbond erop neer dat de nieuwe wet enerzijds tekortschiet en anderzijds juist zijn doel voorbijschiet. Daarenboven achtten zij de nieuwe wet ondoorzichtig en onuitvoerbaar. Om die reden hebben zij gezamenlijk een gedragscode voorgesteld die de Wbp zou moeten vervangen¹³.

De bezwaren van VNO-NCW en de Consumentenbond spitsten zich toe op de volgende concrete punten:

1. Het wetsvoorstel verplicht elk bedrijf en elke instelling betrokkenen toestemming te vragen voor de zakelijke verwerking van persoonsgegevens.
2. Het wetsvoorstel beïnvloedt de concurrentiepositie van ondernemingen ongunstig ten opzichte van ondernemingen in andere lidstaten van de Europese Unie.
3. Het recht van inzage en het recht van verzet kunnen in beginsel door iedereen worden uitgeoefend.

Alternatief van VNO-NCW en de Consumentenbond voor het wetsvoorstel

Het voorgaande heeft VNO-NCW en de Consumentenbond ertoe gebracht een alternatief te presenteren voor de Wbp¹⁴. In dit alternatief hebben VNO-NCW en de Consumentenbond zes uitgangspunten opgesteld voor een gedragscode voor het bedrijfsleven. Met deze uitgangspunten kunnen volgens VNO-NCW en de Consumentenbond zowel het bedrijfsleven als de consumenten uit de voeten. Deze uitgangspunten zijn de volgende:

★ De consument kiest zelf een ondernemer met wie hij een zakelijke relatie aangaat. Het is dus vanzelfsprekend dat deze ondernemer de gegevens van klanten gebruikt voor zijn bedrijfsvoering. Het waarborgen van privacy en volledige transparantie zijn uitgangspunt.

★ De consument is zelf voldoende privacybewust. Klanten hebben geen bezwaar hun privacy prijs te geven, mits de ondernemer de klant maar goed informeert over wat hij met de persoonsgegevens doet. Er moet door de geregistreerde en de ondernemers gezamenlijk worden gestreefd naar de juistheid en volledigheid van de gegevens. Ondernemers scheppen voorwaarden waardoor dit zoveel mogelijk wordt gegarandeerd.

★ Consumenten hebben recht op inzage in de gegevens en de mogelijkheid correcties aan te brengen. De consument moet van deze mogelijkheid op de hoogte zijn gebracht.

★ Er dient een klachtenprocedure te zijn. De consument moet de ondernemer erop kunnen aanspreken als de ondernemer zijn gegevens anders gebruikt dan waarvoor verstrekt.

★ De consument moet erop kunnen vertrouwen dat de ondernemer passende maatregelen neemt om de persoonsgegevens tegen ongeoorloofd gebruik te beschermen.

★ Niet elke gegevensverwerking weegt even zwaar. Naam-, adres- en woonplaatsgegevens die op faxen, e-mail en dergelijke voorkomen zouden in principe niet onder de informatieverplichting hoeven te vallen.

Bespreking van de kritiek van VNO-NCW en de Consumentenbond

De kritiek van VNO-NCW en de Consumentenbond hangt vooral samen met wijzigingen in de nieuwe wet ten aanzien van de verplichting betrokkenen te informeren omtrent de gegevens die van hen worden verwerkt en wel voordat de gegevens worden verkregen. Dat zou volgens VNO-NCW en de Consumentenbond enorme kosten met zich meebrengen.

Bij deze kritiek moeten in elk geval twee kanttekeningen worden geplaatst.

De eerste kanttekening is dat ook volgens de oude wet (de Wpr) een organisatie verplicht was de betrokkenen schriftelijk in kennis te stellen van een registratie van gegevens. Men denke bijvoorbeeld aan de ook nu al in veel wervingsmateriaal voorkomende zinsnede dat de gegevens van betrokkene in een bestand worden opgenomen.

De tweede kanttekening is dat in de nieuwe wet wel degelijk rekening wordt gehouden met de kosten die de daarin vervatte verplichtingen met zich meebrengen. Zo is in de wet uitdrukkelijk bepaald dat informatie die verder gaat dan de identiteit van de gegevensverwerker en de doeleinden van de verwerking, slechts behoeft te worden verschaft voorzover dat gelet op de aard van de gegevens en de omstandigheden van het geval nodig is om een 'behoorlijke en zorgvuldige verwerking te waarborgen' (art. 33).

Voorts hoeft informatie evenmin te worden verschaft als dit 'een onevenredige inspanning kost' (art. 34). Wel moet in dat geval de herkomst van de verwerkte gegevens worden vastgelegd.

Ook het in de wet in beginsel aan iedereen toegekende recht te worden geïnformeerd of gegevens van haar/hem worden verwerkt, is in die zin beperkt dat men niet

voortdurend organisaties kan bestoken met vragen om informatie. De wet eist immers dat daarbij 'redelijke tussenpozen' in acht worden genomen (art. 35). Bovendien opent de wet de mogelijkheid dat betrokkenen daarvoor kosten in rekening worden gebracht (art. 39). Zo'n kostenvergoeding mag in beginsel ook worden gevraagd als verzet tegen gegevensverwerking wordt aangetekend (art. 40), tenzij het gegevensverwerking ten behoeve van direct marketing betreft (art. 41). Voorts werd in het voorgaande aangegeven dat het de bedoeling is dat een vrij ruim beleid zal worden gevoerd bij het verlenen van vrijstellingen (zoals vastgelegd in het zogenaamde vrijstellingsbesluit).

Al met al meen ik dat de kritiek van VNO-NCW en de Consumentenbond op een aantal onderdelen te zwaar is aangezet. De nieuwe wet is zeker niet perfect en zal ongetwijfeld gevolgen (moeten) hebben voor de AO van ondernemingen en andere organisaties, maar het doemscenario dat VNO-NCW en de Consumentenbond aanvankelijk schetsten lijkt overdreven. Dat neemt niet weg dat het goed is te bezien wat de nieuwe wet dan wel voor de AO van organisaties betekent. Dat is het onderwerp van de volgende paragraaf.

Wat zijn de belangrijkste gevolgen van de nieuwe wet voor de bestuurlijke informatieverzorging (BIV) en de administratieve organisatie (AO)?

Administratieve organisatie

Administratieve organisatie omvat het gehele complex van organisatorische maatregelen dat direct of indirect betrekking heeft op de goede werking van de bestuurlijke informatievoorziening¹⁵. AO wordt ook omschreven als het complex van organisatorische maatregelen met betrekking tot gegevensverwerkende processen in een organisatie, gericht op de informatieverzorging ten behoeve van het besturen en doen functioneren van de organisatie alsmede voor het afleggen van verantwoording¹⁶. Gegevensverwerking omvat het proces waarbij gegevens worden verzameld, vastgelegd en verwerkt.

Het gaat bij AO primair om de inrichting van de bestuurlijke processen in de organisaties. AO hangt dan ook nauw samen met de bestuurlijke informatieverzorging (BIV) in een organisatie. Onder bestuurlijke informatieverzorging wordt verstaan alle activiteiten met betrekking tot het systematisch verzamelen, vastleggen en verwerken van gegevens, gericht op het verstrekken van informatie ten behoeve van besturen, het doen functioneren en het beheersen van een huishouding en ten behoeve van de verantwoording die daarover moet worden afgelegd¹⁷.

Relatie BIV/AO en Wbp

Met de hierboven gegeven definities van BIV/AO wordt een relatie gelegd met de omschrijving van het begrip gegevensverwerking in de Wbp. Het verschil is natuurlijk wel dat het bij BIV vooral gaat om de gegevens van bedrijfsprocessen die met name gericht zijn op het

bedrijfsresultaat. BIV heeft betrekking op het doen functioneren van bestuurlijke processen in een organisatie, terwijl AO vooral betrekking heeft op de inrichting van de bestuurlijke processen in organisaties. In het kader van de Wbp gaat het uiteraard alleen om de verwerking van persoonsgegevens. Ook hier echter is een vereiste dat van tevoren wordt nagedacht over welke persoonsgegevens worden verwerkt, voor welk doel die verwerking plaatsvindt en of en zo ja, hoe de betrokkene moet worden geïnformeerd.

Op basis van de nieuwe wet zijn organisaties die persoonsgegevens verwerken verplicht ervoor te zorgen dat de gegevensverwerking transparant is voor de betrokkene. Dit betekent dat organisaties de verwerking van de gegevens zichtbaar, inzichtelijk en overzichtelijk moeten maken voor de betrokkene. Het ligt dan ook voor de hand dat de eisen die de nieuwe wet aan de gegevensverwerking stelt van invloed zullen zijn op de inrichting van de administratieve organisatie, de interne controle en de inrichting van de informatiesystemen¹⁸.

De relatie die er tussen BIV en de wet bestaat, leidt voor organisaties tot de volgende centrale vragen:

- * Om welke gegevens gaat het binnen de organisatie?
- * Hoe kunnen de regels van de wet worden vertaald in controleerbare processen binnen de organisatie?
- * Hoe kan de wet binnen de organisatie worden geïmplementeerd?

Om welke gegevens gaat het binnen de organisatie?

Binnen organisaties wordt een veelvoud van gegevens verwerkt in een groot aantal processen. Sommige van die gegevens kunnen gegevens zijn zoals bedoeld in de Wbp. Nu immers, zoals in het voorgaande is beschreven, een belangrijke wijziging van de wet is dat niet meer bestanden maar 'gegevensverwerking' centraal staat, brengt dat met zich mee dat organisaties de processen waarin gegevens worden verwerkt, (zullen) moeten beschrijven en (zullen) moeten nagaan welke gegevens onder het bereik van de Wbp¹⁹ vallen. Daarnaast moet (opnieuw) worden vastgesteld welke verwerking van gegevens moet worden aangemeld bij het CBP.

Hoe kunnen de regels van de wet worden vertaald in controleerbare processen binnen de organisatie?

De belangrijkste aanpassingen om aan de regels te voldoen zullen, zoals al eerder vermeld, in de administratieve organisatie en de interne controle (AO/IC) moeten worden gerealiseerd. Concreet betekent dit dat het voor de geregistreerde inzichtelijk moet zijn welke gegevens een organisatie van hem verwerkt, wie toegang tot de gegevens heeft en wie verantwoordelijk is voor de verwerking. In de organisatie zullen controlemaatregelen moeten worden getroffen waarmee de regels van de wet kunnen worden nageleefd²⁰.

Daarnaast zal in procedures voor interne controle aandacht moeten worden besteed aan privacy. Er zullen procedures en maatregelen moeten worden opgesteld om ervoor te zorgen dat bij de inrichting van AO/IC de naleving van de Wbp toereikend zal zijn. Deze handelingen moeten ook in handboeken en werkinstructies worden vastgelegd.

In de Wbp is ook opgenomen dat organisaties beveiligingsmaatregelen moeten treffen om ervoor te zorgen dat onbevoegden geen toegang krijgen tot de gegevens (zie onder meer art. 13 van de Wbp). Deze maatregelen kunnen bestaan uit technische beveiligingsvoorzieningen alsook uit specifieke voorzieningen met betrekking tot passwordgebruik en de toekenning van autorisaties op programmaonderdelen van de informatiesystemen waarmee de gegevensverwerking wordt uitgevoerd. Om te waarborgen dat deze voorzieningen toereikend zijn, zullen de afspraken hieromtrent moeten worden vastgelegd en zal regelmatig moeten worden gecontroleerd of deze afspraken worden nageleefd.

Hoe kan de wet binnen de organisatie worden geïmplementeerd?

Naar mijn mening zijn er twee mogelijkheden om privacyregels zoals gegeven in de Wbp te implementeren:

- * Privacybeschermende maatregelen kunnen onderwerp worden gemaakt van interne controle binnen organisaties.
- * Privacyregels kunnen worden opgenomen in de AO-beschrijvingen (en vervolgens eventueel worden vertaald in gedragscodes en andere maatregelen).

Wanneer de privacymaatregelen onderwerp worden gemaakt van interne controle, zouden de hiervoor te nemen maatregelen aan managementcontrolemaatregelen kunnen worden gekoppeld. Privacy wordt aldus onderdeel van de bedrijfsvoering en als een te behalen kwaliteitsnorm gedefinieerd. Daarbij kan men zich afvragen hoe deze moet worden gecontroleerd. Als naar de aard van de gegevens wordt gekeken die de Wbp bestrijkt, kan worden geconcludeerd dat het om gegevens gaat waar geen targets van de organisatie mee verbonden zijn. Om die reden zal een controle op de uitkomst van het proces van gegevensverwerking weinig zinvol zijn en zou dus gedacht moeten worden aan de meer 'klassieke' soort controles, zoals:

- * directe controles (op de processen);
- * positieve controles (op de juistheid van de gegevens);
- * formele controle (op de naleving van de wet).

Opname van privacyregels in de AO-beschrijving leidt tot integratie van deze regels in de dagelijkse processen.

Dit geeft tegelijkertijd aan dat een implementatie van privacyregels langs deze weg zich minder goed verhoudt met de moderne ontwikkelingen in de BIV, die meer het accent leggen op proactieve maatregelen. Als privacyregels in de AO-beschrijvingen worden opgenomen, worden ze in de dagelijkse processen geïntegreerd. Deze benadering zou dan ook mijn voorkeur hebben.

Bij een keuze voor deze benadering zou gebruik kunnen worden gemaakt van het door Holvast²¹ ontwikkelde stappenplan. Dit komt er in hoofdlijnen op neer dat verwerkingen van persoonsgegevens worden geïnventariseerd en dat van de verwerkingen die door de Wbp worden bestreken, wordt vastgesteld:

- * wie voor gegevensverwerking verantwoordelijk is;
- * wie de gegevens beheert;
- * wie de gegevens bewerkt;
- * wie de gegevens gebruikt;
- * wie de geregistreerden zijn;
- * wat de herkomst van de gegevens is²²;
- * aan wie de persoonsgegevens worden verstrekt;
- * welke verwerkingen moeten worden aangemeld;
- * welke informatieplichten bestaan;
- * welke beveiligingsmaatregelen gelden.

Daarnaast is door het Ministerie van Justitie een handleiding Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp)²³ geschreven. Deze handleiding is opgesteld om personen, organisaties, ondernemingen en overheidsinstanties die persoonsregistraties verwerken of gaan verwerken, behulpzaam te zijn bij het nemen van maatregelen om aan de Wet bescherming persoonsgegevens te voldoen.

Om te toetsen in welke mate de wet in de gegevensverwerking binnen organisaties is geïmplementeerd, is door het CBP in samenwerking met marktpartijen de 'audit-aanpak' ontwikkeld. Deze betreft vier instrumenten (quickscan, zelfevaluatie, zelfevaluatie met review en een privacyaudit) die door organisaties kunnen worden gebruikt om te meten hoe en in welke mate privacybeschermende maatregelen in de bedrijfsprocessen en procedures zijn opgenomen.

De quickscan en de zelfevaluatie kunnen door medewerkers en het management zelf worden uitgevoerd. De zelfevaluatie met review en de privacyaudit zijn instrumenten die dieper gaan en door externe deskundigen moeten worden toegepast.²⁴

Conclusie

Al met al kan worden geconcludeerd dat de weerstand tegen de nieuwe wet in de loop der tijd aanzienlijk is verminderd. Weliswaar is er nog geen helderheid over de gevolgen van deze wet wat betreft de administratieve en financiële lasten die invoering ervan met zich mee zal brengen, maar met de desastreuze gevolgen waarvoor VNO-NCW en de Consumentenbond vreesden, lijkt het zo'n vaart niet te lopen. Organisaties die nu al rekening houden met de privacy van cliënten hoeven van de nieuwe wet niet wakker te liggen. Anders ligt dit wellicht voor organisaties die nog niets hebben geregeld. Maar voor die organisaties is het dan ook hoog tijd dat de nieuwe wet hen verplicht nadrukkelijk rekening te houden met het privacybelang.

Met betrekking tot de implementatie van de nieuwe wet heb ik hiervoor gesteld dat het van essentieel belang is dat de maatregelen met betrekking tot privacy onlosmakelijk worden verbonden met de administratieve organisatie en de processen met betrekking tot de normale bedrijfsvoering. Met behulp van de AO-beschrijvingen is het mogelijk de naleving te sturen en periodiek te controleren. Alleen zo kan worden bereikt dat het bewustzijn rond het belang van privacy bij gegevensverwerking een algemeen goed wordt.

Noten

- 1) Staatsblad 6 juli 2000, 302.
- 2) Richtlijn nr. 95/46/EG van het Europese parlement en de Raad van de Europese unie van 24 oktober 1995 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van gegevens.
- 3) *Alternatief voor de Wbp*, Privacy & Informatie, nr. 4, oktober 1998, en Persbericht VNO-NCW en Consumentenbond van 1 september 1998.
- 4) Zie U. van der Pol, *Toekomstig toezicht op bescherming van persoonsgegevens: van Registratiekamer naar College Bescherming Persoonsgegevens*, NJCM-Bulletin, jrg. 25 (2000), nr. 7/8.
- 5) Jan Holvast, *Wet Bescherming Persoonsgegevens. Overzicht en Stappenplan*, Privacy & Informatie, nr. 2, april 1998.
- 6) Theo Hooghiemstra, *De Wbp en de Gezondheidszorg*, Tijdschrift voor gezondheidsrecht, nr. 1/1999.
- 7) De juridische evaluatie geschiedde onder supervisie van G. Overkleeft-Verburg en de sociaal-wetenschappelijke evaluatie stond onder leiding van J.E.J. Prins.
- 8) Zie F. Kuitenbrouwer, *Alarm over kosten Wbp*, Computerrecht 1999/4.
- 9) F. Kuitenbrouwer, *Hoge kosten richtlijn*, Computerrecht 1999/4-5.
- 10) 'Lasten van de Wbp. Rapportage aan de Commissie Administratieve Lasten', Projectgroep Wet Bescherming Persoonsgegevens o.l.v. prof. mr. C.A.J.M. Kortmann, Den Haag, 19 april 1999.
- 11) Persbericht VNO-NCW en Consumentenbond en tekst persconferentie, beide van 1 september 1998.
- 12) Rik van Steenberghe, *Gevolgen nieuwe wetgeving voor privacy op de werkplek*, Privacy & Informatie, nr. 1, februari 1999.
- 13) Consumenten privacy regeling (concept) VNO-NCW en Consumentenbond, 22 december 1998.
- 14) Zie noot 11.
- 15) A.M.M. Blommaert en E.H.J. Vaassen, *Administratieve organisatie: van controle naar beheersing*, Tijdschrift voor Bedrijfsadministratie, juni 1996.
- 16) E.O.J. Jans, *Grondslagen Administratieve Organisatie*, 17e druk, 1994, blz. 102.
- 17) E. Vaassen, *Organisatietheorie, interne controle, internal control en management control*.
- 18) 'Lasten van de Wbp. Rapportage aan de Commissie Administratieve Lasten', Projectgroep Wet Bescherming Persoonsgegevens o.l.v. prof. mr. C.A.J.M. Kortmann, Den Haag, 19 april 1999.
- 19) Jan Holvast, zie ook noot 3. Zie ook: noot 7, William Deel en Marcel ten Have, *Wet bescherming persoonsgegevens, stand van zaken en enkele uitgangspunten; een eerste verkenning*, De EDP-Auditor nr. 1, 1999.
- 20) Kenneth A. Merchant, *Modern Management Control Systems*, hoofdstuk 1 en 2.
- 21) Jan Holvast, zie ook noot 3. Zie ook: noot 7, William Deel en Marcel ten Have, *Wet bescherming persoonsgegevens, stand van zaken en enkele uitgangspunten; een eerste verkenning*, De EDP-Auditor, nr. 1, 1999.
- 22) Overigens is volgens de nieuwe Wbp registratie van de herkomst niet steeds noodzakelijk.
- 23) De handleiding is te vinden op: www.minjust.nl of op de website van het College Bescherming Persoonsgegevens: www.cbppweb.nl.
- 24) Zie voor meer informatie over de auditproducten de website van het CBP (zie noot 23).

Mw. A.C. Gräve
is informaticus bij het
College Bescherming
Persoonsgegevens (CBP).